

TÁHLI TU LOVCI MAMUTŮ *aneb* PŘEROV TŘIKRÁT HODNÝ OBDIVU

Napsal Jan Drda, nakreslil Vlastimil Kozák, Přerov

Zdroj 11./V. 1941 –LIDOVÉ NOVINY – 3
Kultura Přerova č. 11 1965
zpracoval. Jiří Rosmus

Se souhlasem spisovatele Jana Drdy uveřejňujeme jeho článek, který uveřejnil poprvé v Lidových novinách 11. května 1941. Článek byl propašován do nacistického vězení a tam po léta až do osvobození posiloval vězněné Přerovany. O tom, jakou funkci plnil také jeho článek a jakou posilou byl vězňům, se dověděl spisovatel Jan Drda až v roce 1954 na besedě ve vojenském učilišti v Hranicích na Moravě, když doprovázel s. Antonína Zápotockého při jeho návštěvě našeho kraje. **(výše uvedený text je z Kultury Přerova poz. J.R.)**

Přerovem jsem byl, to se Vám přiznám bez mučení, napřed drobátko zmaten. Když jej člověk několikrát při projíždění pozoruje z vlaku, dá na sebe působit oblohou, ustavičně popsanou kouřem lokomotiv, podlehne trochu ti snivému dojmu z rozsáhlého nádraží, a pak se začne mylně domnívat, že celá podstata tohoto města je zakletá do bludiště nesčíslných železničních kolejí a že tu před lokomotivami patrně nebylo jiné historie. Však také každý desátý Přerovan prý má přímý vztah k nádraží a železnici, buď jako jejich zaměstnanec, či jako příslušník železničářské rodiny.

Ach, jaká chyba lávky! Přerovská historie začíná nejen před železnicemi, nýbrž dokonce před železem, a tamhle u Předmostí, ano, hned u těch žlutých hlinovatek, se kdysi pásli mamuti a v době kamenné tam lovci těch úžasných potvor chystali pasti a vyráběli mlaty a jiné bojové nástroje, a vůbec byla v 'těch místech taková velická prehistorická frekvence, šum a ruch, že ještě dnes stačí kopnout do země motykou a v tu ránu se staneš archeologickým objevitelem. Nu přátelé, já vím, že přepínám, ale k této nadsázce jsem byl sveden skvělými archeologickými sbírkami Přerovského muzea, které tu koncem minulého a začátkem tohoto století nastřádal Antonín Telička, učitel a archeolog, jenž tomuto dílu věnoval celý život. Od obroušených kamínků až po penízky z dob Otty Sličného, syna Břetislavova, se tu na jednom místě sešlo tolik odlišných kultur, tolik výrazných svědectví o jednotlivých údobích lidského vývoje, tak přehojná znamení bohaté roztodivnosti života a člověka, kamení, keramika, měď, kosti, železo (a odpusťte laikovi že neví, co ještě), až nad tím na chvíli zatrneš. Všechna prst', všechna hlína těchto končin mluví pradávným, nepochopitelným jazykem, grandiosním tajemstvím života se tu statisíckrát otvírá a vydává svědectví marnotratné a přece neproniknutelné, tisícíhlavý Leviathan tu vystupuje ze všech průlin zemských, vyvrhuje ze sebe mamutí kly a lidské lebky a zelené barbarské náramky a vázy s člověčím popelem a hrobový kámen. Pravda, všechno je to v muzeu již utříděno, zkatalogizováno, popsáno a zaskleno do skříní, ale může se ti stát, že podoby pradávných věcí najednou vstanou a složí se v jeden fantasmagorický obraz, nad nímž se zakoktneš uchvácením i hrůzou. A věřte si nebo ne, mně se to najednou z nepochopitelných důvodů stalo právě v Přerovském muzeu, v síních renesančního zámku, v jehož architektuře si podávají ušlechtilou ruku Pernštejnové se Žerotíny. A tu jsem zapomněl na vlaky a koleje a na kouř lokomotiv, do jejichž oblasti byl zaklet můj první Přerov, a chodil jsem pak ulicemi města s napětím, kterému neumím dát jméno.

Přerov však má i velkou tradici duchovní. Tváří k žerotínskému zámku stojí na Horním náměstí kamenný Jan Blahoslav, zdvihaje v ruku bibli českou, a ta Bílkova plastika je vnějším klíčem k živé památce ušlechtilé bratrské tradice, která vzkvétala v Žerotínském městě. Vedle milovníka Múz, jemuž se zákon boží spjal v jednu podobu s krásnem, žil v přerovských zdech i Jan Komenský, ne] • dříve student přerovské bratrské koleje na Marku, pak sám učitel bratrské školy přerovské, v jejichž třídách si prvně ověřoval zásady vychovatelských reforem, a duchovní přítel Karla staršího ze Žerotína.

Tu v jazykově ryzím prostředí sbíral bohatý materiál pro ztracený Poklad jazyka českého, tu napsal první znění Divadla veškerenstva věcí, tu nakreslil svou slavnou mapu Moravy. Možná, že nacházel k tomuto dílu inspiraci i v širém pohledu ze zámecké bašty, odkud spatříš Helfštýn, Čekyni, Hostýnské hory zahalené v mracích, Tovačov a za ním Dražanskou vysočinu, Chříby, Vizovické vrchy a svítí-li slunce, i Javořinu.

Na Horním náměstí, jehož středověkou tvářnost, plnou zakletého mlčení, nemohou porušit ani nové, málo vzhledné štíty a fasády opravených i nově postavených domů, stojíš v samém středu Žerotínského města, neuvěřitelně oddělen od dneška, silně přitahován slavnou minulostí, opravdu naplněn fluidem, jež vystupuje z těchto míst. Hradby, jež svíraly starý městský prostor, jsou ovšem roztrženy. Čas odděluje vytrvale kámen od kamene, a v jejich zákampí vzrostly miniaturní zahrádky, naplněné v jarní čas broskvovým, meruňkovým i jabloňovým kvítím. A tak se přes kvítí a vypadni branku dostáváš z minula do přítomna, ze

sevřeného čtverce náměstí k otevřenému, širokému nábřeží Bečvy, k cestám, jež vedou do Přerova dnešního. Na řece pracují pískaři, kterým Bečva až pod lopatu připlavuje z hor písek, plný křemíků, neúnavně zanášející svůj pravý břeh novými a novými náplavami.

„Víte co, půjdem přes řeku do Žebrácky a do Michalova!“ — navrhnou ti ochotní průvodci a předem nadšeně vykládají, jaké jsou v těch místech skvosty. Nejdřív jim nedůvěřuješ a pak, když sám shlédneš, se zdají slova jejich obdivu slabá. Kdybych měl označit nejspanilejší místo Přerova, bez rozpaků bych ukázal k tomuto lužnímu, listnatému lese Michalovu, jenž byl před 40 lety proměněn v sady. Říkává se, že prý kosi znají tři sta melodií. Ti zdejší mají patrně ještě vyšší muzikami erudicí: z buků, bříz a křovin zní úžasná symfonie jejich jarního koncertu, opojená, rozjásaná, strhující, naplňující jasný podvečer až na sám okraj oblohy. A to je jenom preludium k tomu, co se děje v Žebračce, ve vzdálenějším, opravdovém lese na břehu řeky Bečvy, kde prý hnízdí 80 druhů ptáků.

Jiřina Hauková, mladá přerovská novinářka a básnířka, rozumí výborně botanice. Co chvíli odběhne z cesty do zeleného prostoru a přináší podivnou kytičku: „Tak tohle, podívejte se, je květina pižmovka, která miluje stín a voní po pižmu. A tohle, je zápalice žlut'ochovitá, a tohle dymnivka, a tohle plícník. — V lužním lese na břehu Bečvy se dějí divné zázraky. Někde nahoře na Beskydách schvátí voda semínka karpatské květeny, a pak je nese ve vlnách až sem, k Žebračce, aby je při jarních záplavách vyvrhla do jejích údů. A tak tu rostou z vůle řeky Bečvy květiny, kterých široko daleko jinde nenajdeš a které mají jména podobná lyrickým básničkám „hvězdnatec zubatý, kyčelnice cibulkatá.“

A jako semínka, tak i ptáci táhnou po řečišti Bečvy. Však tamhle kousek dál, ve francouzském parku nedaleko velkého alpina, nad nímž by rozkoší pukala srdce zahrádkám, je Ornitologická stanice, kde měří a zkoumají vzdušné cesty opeřených poutníků. Vojtěch Jirsa, kursivkář přerovského deníku, můj druhý průvodce, mi vypráví, jak tu na takových ptačích pozorováních stráví celé dny. Je jako ptačí kouzelník: objevuje skrytá bažantí, drozdí i kosí hnízda, no letu a zpěvu poznává každého ptáčka a mluví o tomto tématu s, takovou láskou a zápalem, až mu závidím.

Podvečer se vracíme do Přerova cestou, která ukazuje přerovský dnešek. Na těchto místech prý stávala přerovská výstava s proslulou padákovou věží, tamhle na Brabansku jsou sportovní stadia, tuhle na Bečvě, jejíž zeleno-modrá voda, horsky průzračná, ukazuje křemenité dno, je velká plovárna. Tady závodívá druhá Hauková, Květa, plavecký mistr Moravy. V měkkém šedomodrém pozadí vystupují na nebi význačné přerovské siluety: barok chrámu svatého Vavřince, jehož svatou podobu i s příslušným rožněm nacházíme na starých obrázcích města komolá věž Žerotínského zámku, ale i charakteristické komíny elektrárny. Na Dolním náměstí proudí život: dělníci postávají před výklady, hloučky studentů se chvílemi

11

rozvinují smíchem, odehrává se 100 drobných příhod, z jakých se skládají dni. Poutník je pln prvního prožitku, toho nejsilnějšího, až trochu přízračného, s kterým se potkal mezi mamutími kly a bronzovými náramky žen, tisíciletí již mrtvých, toho ušlechtilého, jež prožil duchovními památkami bratrství, nad listinami, biblemi, mezi podobou Komenského, Blahoslava i Žerotína, a ne naposledy toho spanilého, básnivého, jímž byl zajat v překrásném lese Michalovu, kde roste hvězd natec zubatý- A dostal by se patrně do rozbloumané, málo reálné nálady, kdyby nebyl včas upomenut, že je nutno přichvátnout. O půl osmé se začíná na jevišti Městského domu představení olomoucké činohry, která tu dnes hraje Námluvy Pelopovy.

„Jak to máte s divadlem?“

Vedle dvou ochotnických spolků Tyla a Havlíčka tu pravidelně týdně hostují Olomoučtí. Hraje se obvykle v předplacení, pro volný prodej zbývá jen 24 sedadel. To znamená, že je tu

vždycky vyprodáno. Olomoučtí přijíždějí s činohrami i operami, pořádají pro Přerov celé cykly představení, Jenůfa se tu střídá na prknech s Desdemonou a rytíř de Grioux s vozatajem Myrtillem, kterého tu dnes bude slečna Charvátová, rozuměj Hippodamie, přemlouvát, aby vytáhl králi zákolníček ze závodního vozu. jaké je to krásné řemeslo, slovem a pohybem čarovat svět, ;i jaká odměna, když publikum nešetří dlaní, a štědře se podílí s herci o radost! Pan Linhart, dneska Myrtillos, zítra cukrmistr Uhlíř v Hilbertově Vině a pozítří snad padouch Jago, se šťastně usměje. Jaká radost být kromě chleba živ i živým slovem!

A pak se z divadla dostaneme na místní knihovnu, která má téměř 40.000 svazků, a níž se musí pan knihovník hrdlit s lidmi, aby si v horlivosti neodnášeli na jednu 15 svazků, a na kulturu vůbec. S radostí slyším, jak jsou tu hrdí na rodáky, jak vzpomínají Přerované Františka Chudobu, vynikajícího životopisce Shakespearova, jenž nedávno opustil listnatý strom umění i života a teď odpočívá pod stromovým přerovského hřbitova.

Ředitel Hauke vypráví o jiné krásné, třebaš už minulé kapitole přerovské kultury: před dvaceti lety se tu scházeli v jedné místnosti tiskárny Obzoru Jiří Wolker, Bartoš-Vlček, František Götz, Dalibor Chalupa, tenkrát ještě mladík, zapálení studenti a vzrušeně debatovali o Literatuře a o časopisu Host, kterým mladá Morava vstupovala do písemnictví. Dva roky se tu tiskly tenké sešitky Hosta, které jsou dnes už téměř sběratelskou vzácností. A kolik v těch dvou rocích bylo nadšeného zápolení, kolik ran přijatých i rozdaných, jaký radostný tvůrčí kvas!

Muzické umění pěstuje v Přerově hudební a pěvecký spolek Přerub. Právě jsou v období pilných příprav na Dvořákovy slavnosti. Společně s olomouckými zpěváky ze Žerotína chystají oratorium Svatá Ludmila. Přerov má i své výtvarníky: sochař Baják vytvořil pro městské muzeum dvojí podobu Karla staršího ze Žerotína, Nechlebův žák, malíř Krátký, pěstuje portréty, Nejedlého žák Vlastimil Kozák je krajinář, malíř Uherek rovněž. Přerovská obrazová galerie je ovšem malá a ještě' málo způsobilá soustavně vychovávat výtvarný vkus Přerovanů. Ale co není, může být! Aspoň tu pořádají přednášky o výtvarnictví!

Starší přerovští malíři dobře vyplnili užitečný kulturně historický úkol: v desítkách kreseb, akvarelů i olejů zachytili mnoho typických motivů ze starého mizejícího Přerova, a v městském muzeu ustrojili z toho materiálu velký soubor, který poučí o byvším vzhledu města. Škoda, že leckterá krásná stavba zůstane Přerovanům jen na obrázku! Takové krásné besedy o věcech, které dělají život radostným, trvají obvykle přel půlnoc, a nikdy není pohřichu dost času, aby se poutník dosyta vyptal a aby mu domorodci dosyta vypověděli všechno, co vědí o svém městě hezkého. A tak jdeš ještě s panem Jirsou jednou na procházku městem, tentokrát v přísvisitu měsíce a znovu si zopakuješ všechno, co jsi tu zažil a slyšel. A když pak zůstaneš sám. je ti líto, že už je konec dne, a začneš oddalovat chvíli, kdy máš zazvonit u hotelových dveří. A co kdybys šel ještě po paměti k té úzké vypadni brance, co kdyby sis na chvilku stoupl před Žerotínský zámek, v noci dvojnásob mlčenlivý, co kdyby sešels k Bečvě, která slyšitelně bije o břehy? Z těch dobrých předsevzetí vyplyne, že nakonec potkáš úsvit na písčité cestičce v sadu Michalova. Už křičí kosi, usilovně přivolávající jitro, a v parách nad Bečvou zaplachtí osamělý racek.

Nezlob se, kose, hledám tu hvězdnatec, jedno ze zaklínadel, které mně učinilo Přerov krásným. A pošetilost této procházky se ztrácí a zaniká, jakmile slunce vystřelí do oblohy první šíp. V tom mžiknutí je jasný den, jenž zapaluje krásu těch nejdrobnějších věcí, jenž žhíhá Bečvu do zlatová, jenž zprůsvitňuje mladou zeleň břížek a celé této krajině, po které kráčím prvně v životě, dává to nejspanilejší kouzlo. Človče, kose, nezlob se, neposílej mne ještě spát, vždyť já tu v tom Přerově prvně po pěti letech zas vidím pořádný východ slunce!